

NS reddet store verdier for Norge

Av Hans Olavsén

Et av de tarveligste og småligste dokumenter som seierherrene presterer etter okkupasjons-slutt, var "regnskapet" over de økonomiske skader som Nasjonal Samling angivelig skulle ha påført Norge. Sluttbeløpet var på kr 281.670.510,- Dette "regnskapet" var den juridiske basis for inndragningen av NS-folks formuer og eiendommer. Inndragningen kom som oftest i tillegg til fengselsstraff og bøter.

Det latterlige ved oppstillingen kommer klart til syne ved at nær halvparten av sluttbeløpet, nemlig kr. 121.906.000,- gjelder utgifter til den meget matnyttige institusjon arbeidstjenesten. Dette tiltaket sto riktignok på Nasjonal Samlings program, men ble uomtvistelig innført av Administrasjonsrådet. AT's innsats kom utelukkende nordmenn og norske formål til gode, og verdien av dette arbeide kom opp i betydelige beløp. Verdien av etterlatte eiendommer og lagre beløp seg ifølge "seierherrens" egen senere beregning til kr. 23.257.933,39. Hverken dette beløp eller verdien av det utførte arbeidet ble det tatt hensyn til ved "skadeansettelsen". De fleste noenlunde uhildede observatører vil være av den mening at AT ikke påførte landet noen skade i det hele tatt. Heller tvert imot. Tusener av dagens nordmenn i syttiårene vil tenke tilbake på sine dager i arbeidstjenesten med glede.

Av andre "skadevoldende" bevilgninger som NS hadde gjort seg skyldig i, kan nevnes støtte til i all hovedsak upolitisk filmproduksjon, tilskudd til Christiania Opfostringshus, bevilgninger til arbeidsformidling og arbeidsløshetsstrygd, til Instituttet for yrkesrettledning, tollrefusjon for nødvendige maskiner innført av Norsk Lettmetall A/S, tilskudd til husstellstasjoner for bedre utnyttelse av de forholdsvis magre matrasjonene, nytt motorvognregister, utgivelse av et helsetidsskrift, drift av en forvaltningsskole og penger til teknisk nødhjelp for å nevne noe. Kan man gjøre seg stort mer til narr?

Når alt blir kokt ned til et noenlunde rimelig tall, viser det

seg at "skadebeløpet" stort sett bare omfatter lønninger til NS-folk som var ansatt i statens tjeneste. De skulle selvfølgelig ha arbeidet gratis. Forøvrig ble disse lønninger som regel inndratt direkte fra dem som hadde fått dem, dersom det var noen mulighet for det.

Om man allikevel skulle strekke seg så langt at man godtok dette "regnskapet", er jo forholdet det at man overhodet ikke har tatt med de svære beløp som Nasjonal Samling sparte landet for. De skulle jo ha kommet inn som motposter. Jeg skal her nevne bare noen ganske få eksempler på at NS reddet verdier som hver for seg langt oversteg den "skade" NS angivelig gjorde.

I saken mot sjøfartsminister K. S. Irgens fant retten det klart bevist at han ved sin opptreden hadde hindret tyskerne i å prisedømme hele den norske hjemmeflåten. Enhver kan forestille seg hvilke verdier dette representerte.

Nasjonal Samlings næringsminister, E. Blehr, styrte importen fra, og eksporten til Tyskland så klokt og kyndig at Norge ved utgangen av april 1944 hadde en netto clearinggjeld til Tyskland på kr. 789.000.000,-. Dette underskudd i handelsbalansen sørget Blehr for stadig å holde på et høyt nivå med det resultat at vi under okkupasjonen hadde en langt mindre eksport til Tyskland enn import derfra. Hva dette betydde for den norske forsyningssituasjon, er det lett å tenke seg. På toppen av det hele ble disse rundt 800 millionene aldri betalt. Teller ikke dette i "regnskapet"?

I tillegg forhindret den samme Blehr at de norske kirkeklokkene ble tatt av tyskerne, at de beslaglagte radioapparatene... flere hundre tusen av dem... ikke tok samme vei, og hindret at tyskerne sikret seg mesteparten av det sølv som ble produsert på Kongsberg. Han sørget videre for at tyskerne måtte betale henimot dobbelt så mye for norsk pelsverk enn de til å begynne med trodde de kunne slippe unna med. Alt dette tilsammen utgjør svære beløp.

Dette er bare eksempler på NS-ledernes gode gjerninger og

på ingen måte en fullstendig liste over dem. Men eksemplene forteller klart nok at verdien av disse gode gjerninger mange ganger overskred selv de tarveligste forsøk på å gjøre NS-folk ansvarlig for angivelig økonomiske tap.

Ellers bør man selvfølgelig huske at når man som ovenfor nevner en fordel for Norge på 800 millioner kroner, må beløpet mangedobles dersom man skal bedømme det ut fra dagens pengeverdi. For å ta et eksempel: Dagens trikkebillett i Oslo koster seksti ganger så mye som dengang. Selv om det ikke på alle områder er like ille, må man likevel multiplisere de 800 millionene med et ganske høyt tall.

HVEM VISSTE HVA?

Av P. O. Storlid

I diskusjonen om vår fremdeles nære okkupasjonstid vender stadig tilbake spørsmål og påstander om hva frontkjempere og NS-folk i sin tid visste om verden omkring dem. Det forutsettes at de visste og skjønte mere enn folk flest, og for ikke få's vedkommende kan det faktisk ha sin riktighet. Men viten kan bare bero på fakta. Det blir derfor et sentralt spørsmål hva noen i den aktuelle tid i det hele tatt kunne ha kunnskap om, d.v.s. hvordan den reelle situasjon var, og i hvilken grad kunnskap om den var tilgjengelig.

Det forutsettes f.eks. at ethvert NS-medlem visste eller skjønte "forstod eller måtte forstå", som det gjerne het i domsbegrunnel-

ser i "landssvikoppgjøret" - at Norges krig fortsatte etter kapitulasjonen i 1940. (I domsbegrunnelser fra normale tider ser man riktignok aldri at noen domfelles fordi "det ansees godtgjort at tiltalte drepte eller må ha drept...". En godbit for filologer.) Men dette om den fortsatte krig vet vi at svært mange på det tidspunkt hverken kan ha visst eller forstått, og det enda av de presumptivt klokeste og mest velorienterte. Hvordan skal man ellers forklare grensevaktordningen i Finnmark, eller forhandlingene om Riksrådet for bare å nevne noe? Videre skal endog den enfoldigste blant NS-folk ha visst eller forstått at medlemskap i dette partiet i seg selv var en forbrytelse som ble rammet av den gamle forræderilovgivningen, som de diverse "landssvik-anordninger" formelt tar utgangspunkt i. Dette visste åpenbart heller ikke de andre. I sitt votum i prinsipp-saken om spørsmålet ga fire høyesterettsdommere klart uttrykk for at etter deres oppfatning var det ikke slik. Tar man alt dette alvorlig, må kategorien "landssvikere" altså tillegges intelligens og kunnskaper langt utover det normale. Riktignok fantes det en gang en sosialminister som mente at hadde sinnssykevesenet vært bedre utbygget, ville det ikke ha vært så mange "landssvikere". Vi får slå oss til ro med at noe spriker her. men ikke alle andre kan ha vært så dumme heller, får vi tro. Også andre må ha visst noe, også om andre forhold enn disse.

Det er en sak for seg at det norske Nasjonal Samling hverken var modell for den tyske nasjonalsosialismen, eller selv var modellert etter den. Quislings idéer var eldre, og på viktige punkter forskjellige fra de tyske. Men like sant er det selvfølgelig at dette norske parti under verdenskrigen kom til å stå side om side med Hitlers Tyskland. Under en bestemt forutsetning er det derfor ikke urimelig at noen mener å kunne gjøre NS i alle fall moralsk medansvarlig for det som skjedde i Tyskland. Denne forutsetning kommer vi tilbake til.

Hva visste altså NS-folk og andre om regimet i Tyskland? De visste naturligvis at det var en diktatorisk ledet ettpartistat, men (Forts. side 6)

GJENSIDIG RESPEKT

EN SAGA BLOTT?

Herr General Dietl

Jeh möcht Ihnen gem
Sagen Das Jeh dankbar bist für den
persönlichen Besuch den Sie mir
gestattet haben

In diese für uns schweren
Zeit hat das Soldatliche Feingefühl
das Sie durch diesen Besuch
gezeigt haben mir zum Herz
gegangen

13/6 40

Im ergebnis

Otto Ruge

Herr General Dietl

Jeg vil gjerne si Dem at jeg er takknemlig for det personlige besøk som De har innrømmet meg. I denne for oss tunge tid har

den soldatmessige finfølelse De ved dette besøk har vist, gått meg til hjertet.

13/6 -40 Deres hengivne
Otto Ruge

BLIKK PÅ VERDEN

Av Arbiter

Media på villspor

Norske media er sjokkerte: en russisk nasjonalist er valgt seierherre i Russland. Jeg innrømmer at man har all grunn til å være sjokkert, men grunnen er feil. Sjrinovskij er slett ikke noen russisk nasjonalist. Derimot er han en sovjetisk imperialist av gammelt og kjent merke. Hans mål er å gjenopprette Sovjet-samveldet og helst også innlemme Finland og deler av Polen. For å oppnå dette, er han vilig til å benytte alle tilgjengelige midler, inklusive atomvåpen. Han benekter at han er kommunist, men da lyver han. I et intervju sendt i NRK-TV uttalte han f.eks. at de kommunistiske idéer var bra nok. De var bare blitt praktisert feil. Presisere kan ikke Sjrinovskij plassere seg på det politiske kartet.

Den tyske nasjonalistlederen Gerhard Frey (Deutsche Volks-Union) har gjort den kjempebrøler å invitere Sjrinovskij til seg. Forhåpentlig åpnet besøket Freys øyne for hvilken feilbedømmelse han hadde gjort seg skyldig i. Vi får tro at han innses hva parolen må være: Nasjonalister i alle land! Foren eder mot Sjrinovskij. Det gjelder særlig nasjonalister i land som ligger i nærheten av det tidligere Sovjetsamveldet.

NATO/EU og Øst-Europa

Det er slett ikke bare Sjrinovskij's valgtriumf som gir varsel om ny imperialisme i øst. Mange av de tidligere sovjetiske vasallstatene, særlig da Polen, Den Tsjekiske Republik og Ungarn, har gått klart uttrykk for at de ønsker en nærmest mulig tilknytning til NATO og EU. Slike ønsker kan man lett forstå, for håpet om en bedre fremtid for disse land bygger på en sterkere tilknytning til vest-europeisk økonomi. Også kulturelt sogner disse folk mer til vest enn til øst. Sikkerhetspolitisk søker de seg dessuten trygghet mot ny dominans og nye trusler østfra.

Men en slik utvikling passer ikke russerne. Jeltsin-regimet har klart sagt fra at man ønsker å dominere sine "nære naboland", og at det vil bli tatt ill opp om NATO/EU forsterker sine bånd til landene i øst-Europa, enn si tar dem opp som medlemmer.

Det er opplagt at man ikke kan godta en slik russisk nyimperialisme. Dette kravet på en slags "trygghetsone" er helt urimelig. NATO/EU er i dag ikke fiendslig innstilt overfor Russland. Tvert om forsøker man å hjelpe landet til en sunn utvikling. Det som må avgjøre denne saken, er hva de tidligere satelittland selv ønsker. Å se bort fra dette og bøye seg for russisk press, ville være direkte umoralsk.

Kommunistisk kapitalisme i China

Det finnes heldigvis mange veier vekk fra kommunismen. En av de underligste finner man i dagens China. De kommunistiske lederne der er fast bestemt på å beholde den absolutte makt og er ikke på noen måte vilig til å gi folket politisk spillerom. I så måte er de tradisjonelle kommunister. "Demokratisk sosialisme" er rettesnoren. Lederne vet selvfølgelig alt bedre enn den jevne kvinne og mann.

De samme lederne har imidlertid erfart og innsett at det fører til økonomisk katastrofe å anvende marxistiske økonomiske prinsipper i samfunnshusholdningen, og at folket i lengden ikke vil finne seg i påtvunget fattigdom. Derfor har de gjennomført økonomiske reformer som i virkeligheten ikke er noe annet enn renspektet kapitalisme. Resultatet er blitt en økonomisk oppblomstring uten like. Vi står altså overfor det merkelige faktum at et kommunistisk styre klamrer seg til makten ved hjelp av kapitalistiske metoder.

Det er imidlertid en ubestridelig kjensgjerning at med forbedrede livsforhold og forbedret økonomi følger også sterkere frihetstrang. Menneskets vilje og mulighet til selvhevdelse tiltar, og det samme gjør villigheten til å ta en sjanse. Denne villigheten kan bli farlig for lederne.

Hva som vil skje med verdensøkonomien om et land med over en milliard innbyggere hever seg til velstand og frihet, kan man bare gjette på. At det vil få konsekvenser for oss alle, er imidlertid ganske utvilsomt. Det er mulig at China stort sett har egne ressurser for denne forbedring av livsforholdene, men sannsynligheten er stor for at kineserne vil kaste seg ut i en kamp om de mest begrensede av verdens råstoffer. Det kan gi store fortjenester for noen, mens vi i vesten kanskje må gi avkall på noen av de godene vi er vant til.

KUNNSKAP OG ÅPENHET GIR FORSTÅELSE

I TV-debatten "Holmgang" om frontkjemperne 26. oktober forekom følgende replikker. De viser at Egil Ulateig har oppfattet en god del:

Nils Gunnar Lie: Ja, det er forskjellige ting, og jeg synes det er en fare ved de debatter som har vært om frontkjemperne. De kommer fra forskjellige lag i folket. De hadde forskjellige motiver. De kom på forskjellige steder å slåss. Det gikk forskjellig ulikt med dem under krigen. Det var jo veldig forskjellig dette med Finland og de som slo i Russland. Men et moment som vi har glemt her og som har betydning

for mange, er at frontkjemperne ikke betrakter seg selv som svikere, men arbeiderpartiregjerings- og Nygaardsvolds politikk, det brukne geværs merke som prydet statsrådene i Norge helt til 1940. Det tror jeg er et veldig viktig moment. De følte at regjeringen hadde sviktet. Den flyktet til England, ikke sant, fikk med seg kongen, og der lå landet åpent. Vi hadde riksrådsforhandlingene og alt som skjedde sommeren 1940. Var ikke det landssvik? I det hele tatt har jeg problemer med en definisjon av landssvik i forhold til frontkjemperne.

Litt senere i debatten heter det:

Nils Gunnar Lie: Trur du på ein slik forsoning, Egil Ulateig?

Egil Ulateig: Nei, da vil jeg si til Ramsøy (superjössing som deltok i debatten. Red.s bem.) at

det er jo underlig, alle disse årene med presset som har vært mot frontkjemperne. Straffen deres var forholdsvis hard, og de fikk etterpå den sosiale straffen som varer delvis den dag i dag. Det hadde vært veldig lett for dem å angre, men det er jo faktisk mulig at de trodde og fremdeles tror på det de gjorde, og jeg er enig med Lindvik i at moderne historieforskning i ikke minst Sovjet, viser jo at det de gjorde var riktig, men vi må komme bort fra denne etterpåklokskapen som f.eks. professor Skodvin o.a. er talsmenn for. Deter så veldig lett å legge facit etterpå. Jeg anbefaler slik som Fjærtøft har gjort og jeg har gjort overfor andre: å lese aviser og tidsdokumenter fra 1940 og 1941, så vil alle forstå at det var ikke sånne klare fronter og oppfatninger.

Litt senere i debatten heter det:

Nils Gunnar Lie: Trur du på ein slik forsoning, Egil Ulateig?

Egil Ulateig: Nei, da vil jeg si til Ramsøy (superjössing som deltok i debatten. Red.s bem.) at

Norge, en del av Europa

Av E. L., Oslo

Den store russiske dikter Turgenjev sa engang: Utenom det nasjonale er der intet - absolutt intet - hverken kunst, sannhet eller liv. Turgenjev har fullstendig rett i det han her fremsetter, men dette betyr ikke at vi skal fortape oss i nasjonalt trangsyn.

Helt fra antikkens tid har det eksistert en europeisk idé som omfatter Europa som et avsluttet kulturområde. Senere vokste så frem et ønske om et nytt Europa, et fedrelandenes Europa, et samarbeidende Europa. Nødvendigheten av å bygge opp en europeisk politisk bevissthet ble erkjent.

Av en tale som ble holdt i 1892 av Bjørnstjerne Bjørnson, hitsettes følgende:

"Hver sommer har vi besøk i våre fjorder av store, prektige tyske skip. Hver sommer tenker jeg - bare det kom ennu større besøk. Jeg er pangermaner og jeg er teutoner. Mitt livs drøm er at alle germanere måtte forene seg. Måtte denne drøm gå i oppfyllelse, så at verdensfreden kunne komme over menneskeheden. Fra Berlin, hvorfra den tyske enighet utgikk, vil formodentlig også en gang alle germaneres enighet utgå, og dette fast sammensluttede germanske forbund vil så endog bringe hele verden fred."

Henrik Ibsen skrev en gang til sin venn, den Slesvig-Holsteinske forfatter Strodtmann om Skandinavias indre forbundenhet med det nyoppståtte Tyske Rike:

"Jeg betrakter den skandinaviske menneskehet bare som et overgangsstadium til en sam-

menlutning av hele den store germanske stamme. Hvis jeg visste at vi til slutt ville bli stående ved et isolert skandinavisk forbund, da ville jeg aldri mer dyppe pennen i blekkhuset for å fremme denne sak."

Nasjonal Samlings fremtidsperspektiv

Som et fremtidsperspektiv gikk Vidkun Quisling også inn for et europeisk statsforbund for å skape sikkerhet og fred. Man kan følge hans linje fra 1931 gjennom Stor-Nordisk Fredsamband, hvor han i første omgang arbeidet for et intimt samarbeide mellom de nordiske land og England, Holland og Belgien, frem til hans såkalte "Europa-pakt", utarbeidet under krigen. Herom skrev konsul Finn Støren: "Utarbeidet av Quisling og meg. Senere funnet av de allierte og Churchill benyttet dette forslag som grunnlag for sin tale til studentene i Zürich." Denne "Europapakt" etterlyste V.Q. forgjeves under sin rettsak etter krigen.

Den tyske okkupasjon av Norge

En av lederne innen NS, professor ved universitetet i Oslo, dr. juris. og phil. Herman Harris Aall, skriver i sin bok: "Er Norge et fritt land?", utgitt i 1941, bl.a. følgende:

"Det som skiller okkupasjonen både fra annekasjon og protektorat er fremfor alt formålet: Okkupasjonsmaktsstilling i det okkuperte land skyldes de militære interesser, som han har av landet under bestemte militære operasjoner. Hans interesser av landet er altså begrenset til

disse militære formål, og ender med dem. Så lenge en okkupasjonsstat som går ut på å slå fast, at hans interesse strekker seg ut over slike militære formål, foreligger der ikke noen "anneksjon" eller noe "protektorat".

I de erklæringer som foreligger for Norge, er det intet som melder om at der på tysk side er fattet noen beslutning utover en okkupasjon, men derimot gjentagne erklæringer, som angir den grunn for okkupasjonen, at Norge ikke har forsvart sin nøytralitet mot Vestmaktene. Etter dette er Norges stilling den, at når Englands krig mot Tyskland er endt ved en fredsavslutning, vil også den tyske okkupasjon av Norge opphøre. Men en omordning må ventes, hvorved den krigsallianse, som seierstatene fra Versailles opprettet under det falske navn av "Folkeforbund", erstattes med en nyordning, som kan sikre Europa fred. Det er å forutse, at alle stater herunder må oppta nye rettsregler som kan bringe forandringer i den stilling de hittil har innehatt. Det Europa som vanlig ikke har formådd å holde fred mellom folkene i mere enn tyve år om gangen, går over i historien. Enhver ny rettsbestemmelse betyr avkall på visse tidligere vilkårlige friheter. Det gjelder for staters frihet til jakt på hverandres gods like så visst som for privatmanns frihet til jakt på vilt i naboens eiendom."

Advokat, dr. Gustav Smedal skriver i sin dagbok. 29/1 1945, bl.a. følgende:

"Idet kommunikésomer sendt ut fra der Führers hovedkvarter, (Forts. side 6)

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
HAKON WARENDORPHAdresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.
Kontorlidel:Tirsdag og onsdag kl. 11-15.
Telefon: 22 19 06 71 - (Telefonsvarer).
Redaktørene treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 220,-).

Giro: Post 0808.51 64504. Bank 6063.0501248

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.

Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- + m.v.a. pr. spaltem.m. Minstpris kr. 100,-.

Utgiver: A/S HISTORISK FORLAG
ISBN 0802-9652

Smålighet, en norsk udyd?

Det har vel forekommet for oss utstøtte og fordømte at vi har funnet grunn til å klatre opp i vårt noe ribbede tre og der funnet oss en opphøyet, men akk så skrøpelig gren. Derfra har vi ofte vært fristet til å dømme både levende og døde - som det skrevet står. Særlig nærliggende og terapeutisk har det vært å kunne påpeke den norske spesialudyd, den i alle forhold så påtrengende smålighet, den intellektuelle, åndelige smålighet. Når det gjelder gods og gull er det vel det motsatte som gjør seg gjeldende, særlig når det dreier seg om andres midler.

I den siste tid er de av våre landsmenn som satte livet på spill på de syv hav, krigsseilerne, også dukket frem av viraktåken, dekkaksjonene, som de med endestasjon London og Stockholm så flittig har hvirvlet opp i løpet av det siste halve århundrede.

Også hjemmefrontere fra grunnplanet har i ny og ne fått hodet over tåketeppe og kunnet klage over lave pensjoner, manglende utmerkelser og dårlig vedlikehold av minnesmerker. Det er forøvrig forhold som heller ikke vi "on the other side of the street" er særlig fornøyde med.

Fra de høye grener har både ute- og hjemmевærende konge- og regjeringsavsettere kunnet skue utover sitt snedig plasserte tåkehav i den sikre forvissning at alt var (er?) under kontroll. Deres solide grener synes særdeles velegnede og har vært våre usle kvister totalt overlegne, og Gud nåde den som fikk hodet over teppet.

I kampen om slike posisjoner er ingen smålighet for liten, ingen innrømmelse mulig, ingen forståelse akseptabel. Dette hodehuggende system har dessverre smittet ned på dem i tåkehavet. "Kan ikke jeg komme opp så skal i alle fall andre ned."

Når enkelte krigsseilere og aktive hjemmefrontere nå taler sin sak og uttrykker misnøye som nevnt (Vi har f.eks. den stadig tilbakevendende NORTRAskipfond-diskusjonen), så må det skje med sleivspark og gemene beskyldninger mot frontkjemperne og NS-folk. Det er typisk for den norske småligheten at deres sak ikke er sterk nok overfor tåkefyrstene uten disse eselspark. Vi har heldigvis erfart at mange oppdager at det ikke er rette metoden for å vinne gehør.

Vi håper at "vår side" ikke faller i den graven. Vi håper at det arbeidet vi gjør for å oppnå forståelse for våre holdninger og respekt for våre handlinger ikke skal medføre nedvurdering av dem som satte liv, helse og stilling på spill i sin oppofrende kamp for det de mente var rett. Vi er overbevist om at vår egen innsats ikke er avhengig av deres fall for å tåle historiens lys.

"RETTSOPPGJØRET"

Av O. Nygaard

Blant de dumheter dette oppgjøret inkluderer hører også denne historien med: Biskop Frøy-land ble dømt til 7 års feng-

sel for å ha "skjendet en kirke ved der å ha viet en nordmann til en tysk kvinne". Jeg tror ikke det finnes en lovparagraf som forbyr en slik handling.

Nå jobber "gode nordmenn" med å bringe Norge inn i Euro-

Norges Frontkjemperne

Av I. C. Stridsklev

Knappt noen gruppe nordmenn deltok i høyere grad i kampene i Norge våren 1940 enn de som senere ble frontkjemperne. De erfarte at regjeringen Nygaards-vold ved de brukne geværs politikk hadde lagt landet åpent for invasjon, med de konsekvenser det fikk.

Om det var noen desiden aldri har følt seg forpliktet overfor, var det nettopp denne regjeringen.

Om det var noe frontkjemperne ikke ønsket for Norge (i motsetning til englendere og franskmenn) var det videre krig i Norge.

Den tyske okkupasjon var også for frontkjemperne høyst uønsket. Men ingen har siden kunnet overbevise dem om at Norge fortsatt var i krig etter kapitulasjonen av samtlige norske styrker 10/6 1940.

Frontkjemperne oppfattet aldri at de skulle haskiftetside. For frontkjemperne har det hele tiden vært en selvfølge at det var Norges frihet de kjempet for, både i 1940 og siden. Når det påstås at frontkjemperne kjempet mot sine egne, forutsetter det faktisk gjensidighet. I den siste utgaven av bladet "§100", (Grunnlovens yttringsfrihetsparagraf) utgitt av Toralv Fanebust, - en mann ingen kunne anklage for noen unasjonal handling eller holdning i okkupasjonstiden, - står følgende: "Og så var det frontkjemperen fra Trondheim som fikk 3,5 år. Han ble spurt av dommeren om han hadde båret våpen mot landsmenn. "Nei, æ ha itj vært med i heimefronten, æ," lød svaret."

Efter denne utgaven fra 1947 ble bladet stoppet av trykkerarbeiderne som skulle trykke det.

For øvrig var det mange frontkjemperne som ikke oppdaget hjemmefronten før de ble arrestert av dem i maidagene 1945. Dette hadde innflytelse på hvem frontkjemperne fra da av har sett på som opportunist. Hjemmefrontens opptreden ved arrestasjonene, ikke minst hvordan hjemmefronten behandlet våpen, avtvang sjelden respekt hos dem som ble arrestert. Måten frontkjemperne hadde håpet å få slutt på okkupasjonen på, var ved å "gjenreise Norges våpen-

ær" efter nederlaget i 1940. Ved å bevise at de kunne kjempe, håpet frontkjemperne å overbevise okkupantene om at nordmenn selv ville kunne forsvare sitt territorium mot mulige inn-trengere. På det grunnlag håpet frontkjemperne på en fredsavtale med Tyskland, så okkupasjonen kunne opphøre. De regnet med at også okkupasjonsmakten burde være interessert i å få frigjort sine et par hundre tusen okkupasjonsdager i Norge til andre fronter.

Det ble en del uro blant frontkjemperne om eden til Hitler. Noen dro hjem. Men de fleste gikk med på å sverge Hitler troskap i egenskap av øverste feltherre.

Frontkjemperne ville sikre Norge, Finland, Norden og resten av Europa mot Stalins tyranni. Et tyranni som tok livet av fire ganger så mange som Hitlers.

Enhetene, "Den norske Legion" og skjegerne var like norske som noen enhet på de alliertes (som aldri var Norges allierte) side. Regiment "Norge" var like norsk som Kompani Linge.

Frontkjemperne hadde til hensikt å danne en frontkjemperforening. Men de ville vente til krigen var over og landsmenn kom hjem fra alle fronter. De regnet med at hvis de allierte vant verdenskrigen, ville Norge også ha nytte av den frivillige innsats av nordmenn på Østfronten.

Alle ikke-tyske frivillige som meldte seg, kom til Waffen-SS. Waffen-SS var kjent for å være uhyre disiplinert, og i uvanlig liten grad involvert i krigsforbrytelser. Waffen-SS hadde lite utenom navnet felles med andre deler av SS. Det er ikke kjent at norske frontkjemperne i Waffen-

SS-uniform deltok i krigsforbrytelser, selv om de selvsagt deltok aktivt i kamphandlingene.

Kanskje kan man stille vel så store spørsmål ved norske frivillige flyvere på alliert side som bombet sivile mål i Tyskland.

Eller man kan stille spørsmål ved nordmenn på allierte torpedobåter som bl.a. var med på å senke hurtigruteskipet "Irma" 13/2 1944. Ikke noe sted var det farligere for nordmenn å seile i okkupasjonstiden enn i norsk innenriksfart. Der gikk det tapt over 1000 norske liv i okkupasjonstiden.

For frontkjemperne var ikke tragedien at Tyskland tapte krigen. De regnet med at når Norge ble fritt, og man kunne snakke fritt uten å ta hensyn til utenlandske makthavere, ville de leve i et samfunn der man kunne vise hverandre åpenhet og respekt og tilgi hverandre. Frontkjemperne hadde ikke noe imot et rettsoppgjør, der ugjerninger fra begge sider mot landsmenn ble straffet.

Så opplevde frontkjemperne ved frigjøringen at nazismen hadde beseiret deres landsmenn innenfra. (NS-folk har frabedt seg betegnelsen nazister fra 1930-årene.) For å oppfylle kriteriet om subjektiv straffeskyld ble det i hver eneste dom gjentatt at "de måtte ha forstått" ting de ennå ikke begriper. De som hadde vært fanger i okkupasjonstiden burde vel ha forstått at man mister respekten for myndigheter som straffer en for meninger og det en holder for gode og patriotiske gjerninger. Fordi oppgjøret ble ensidig fokusert på NS-medlemmer, førte det til at de dømte stort sett har oppfattet seg som politisk forfulgte.

Fra før hadde frontkjemperne opplevd krigens redslar i en grad (Forts. side 6)

Slik møtte jeg Røde Kors

Av A. Nilsen

Under denne tittel skriver Erling Hovde i Varden 25. nov. 93. Han var en av de studentene som ble arrestert i 1943, og sendt til Tyskland. Sammen med nærmere 400 medstudenter kom han til Sennheim, Elsass, Frankrike. Her fikk studentene pakker med mat fra Røde Kors.

Jeg forstår godt at pakkene betydde mye for dere, for oss betydde det også noe. Dere kunne av og til overlate brød til oss. Jeg hadde litt kontakt med dere de gangene jeg var med og hentet brød.

Forpleiningen var den samme for dere som for oss, men den var jo heller snau. Oss, er et kompani norske frivillige som kom til

Sennheim våren 1944. Kompaniet hørte til den norske skibataljon som lå ved fronten i Karelen, Finland. Det var mange studenter i komp., og dette var nok årsaken til kontakten og brødet.

I vårt fangenskap etter krigen så vi ingen Røde Kors-pakker, handlet Røde Kors politisk?

Den store skamplott på norsk rettsvesen var straffen våre mer enn 500 frontsøstre fikk. Dømt for den hjelp de ga syke og sårede, venn som fiende.

Hva gjorde Røde Kors den gangen?

Tross denne svikten i Røde Kors dengang, har vi støttet alle deres aksjoner for å bedre forholdene for andre mennesker.

(Fra Telemark Arb.bl. 8/12-93)

Knut Hamsun:

Jeg har tiden for meg . . .

Av Sigmund Knutsen

På mange må det virke svært støtende å se Knut Hamsun omtalt som landsforræder. Den som stempler ham slik, tillegger ham motiver som ond vilje, forræderisk sinnelag og vinnings hensikt. Om man ikke forvalter sannheten, men bare søker den i Hamsuns diktning og alt som er skrevet om ham, blir man sittende igjen med ett sterkt inntrykk av at her må det være "noe som ikke stemmer".

I anledning av Den norske Forfatterforenings 100-års jubileum blir dens formann Ebba Haslund intervjuet i TV og aviser. Spørsmålet om tilgivelse av Knut Hamsun blir reist. (Har han virkelig bedt om tilgivelse?) Formannen tilbakeviser bestemt tanken om tilgivelse, og påviser meget korrekt at Hamsun jo i høy grad var nazist. Det kan ikke være tvil om at han representerte en serie av de holdninger som skulle komme til å inngå i det nasjonalsosialistiske tankegods.

Ærbødighet for alt hva hengangne slekter i uselvskhet skapte. Pliktfølelsen hos den levende generasjon til å etterlate seg et samfunn som var hevet et trinn høyere på stigen. Troen på ungdommens vilje og kraft til å bære arven videre. Familie, slekt, folk og fedreland, og verst av alt rasetilhørighet, i hans tid kalt rasemanisme.

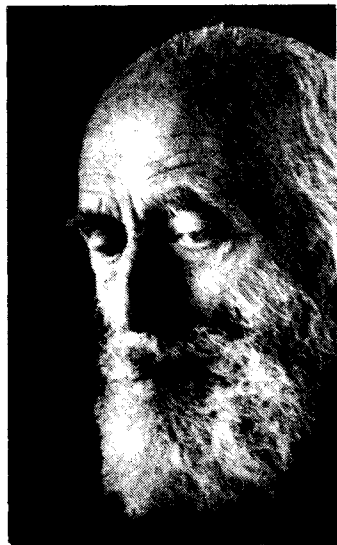
Respekten for alt skapende arbeide, frykten for industrialiseringen og de fremvoksende storbyer. Ærlighet, redelighet og fremfor alt ridderlighet. Forakt for opportuniste, renkespill og lureri.

Listen over alle disse uskrevne lover, dyder og udyder kan forlenges betraktelig, men de er vel stort sett utradert i alles bevissthet og restene tæres nu bort med den sviktende hukommelse blandt våre eldste.

Men Hamsun var ikke den eneste nazist. Han fikk leve sammen med likesinnede som Ibsen og Bjørnson, Nansen og Amundsen og mange, mange fler, som indoktrinerte sin samtid med alle disse livsløgnere, og la dem som møllesteiner rundt

halsen på alle som forsøkte å ta seg friheter. I så måte var deres århundrede preget av nazisme. Vår dessert-genersjon har kastet åket av seg.

Noe savner man hos nazisten Knut Hamsun og de ovennevnte likesinnede. Ingen av dem gav

uttrykk for at andre folkeslag eller kulturer var mindre-verdige. De la ikke for dagen noen krigsbegeistring eller anbefalte bruk av vold og mishandling overfor forsvarsløse mennesker. De mislikte imperialismen, adelsvelde og den snørrhonne standsforskjell. Deres nazisme kan man bare forstå og tilgi om man studerer de normer og leveregler som styrte dem i deres tid.

Hva er egentlig Forfatterforeningens problem? Ingen behøver da å være enig med Knut Hamsun i noe som helst. Man skal bare ikke forsøke å frata ham hans heder, og man må innse at han handlet i den beste, ubegripelige mening.

Hamsun levde åpenbart etter Luthers læresetning: "Der er ikke rådelig for noe menneske å tale mot sin samvittighet." Så kunne han jo bare ha tiett stille. Her var det vel hans forakt for opportuniste blev ustyrlig. Til forebyggelse av slike mistanker foretrakk han å vri kompassnålen tvert om.

Overfor Herredsretten i Grimstad benektet han medlemskap i NS og det forelå bare utilstrek-

kelige bevis for dette. Antagelig var det noe som omgivelsene hadde rotet ham inn i. Han passet nok aldri i noen partibås, eller andre båser. Var han noensinne medlem av Forfatterforeningen? I så fall ble han sikkert omhyggelig ekskludert til sin egen store forlystelse. I rettsalen var han påpasselig med å presisere at han var Quislings mann. Ikke særlig lønnsom tale under de foreliggende omstendigheter.

Det drabeligste slag rettet han mot alt som var opportunt da han skrev nekrologen over Hitler, en uke før krigsslutt . . . Om man mener det var galt av ham å komme med en slik ytring, kan man like gjerne si at det var galt å være Knut Hamsun, og det er det åpenbart noen som mener.

Samtidig med Forfatterforeningens jubileum minnes Aftenposten den betydelige dikter Nordahl Grieg. Han ble drept som reporter i et bombefly over Berlin for 50 år siden. Hva kan denne glødende humanist ha hatt i tankene i sine siste minutter der over den tyske hovedstad, mens øynene fulgte regnet av fosforbomber som dalte ned blandt titusener nazister, kvinner, barn og oldinger ikke unntatt?

De fiffig uttenkte fosforbombene, som forbrukte alt surstoff, tvang menneskene opp av tilfluktsrommene og ut i ildstormen der de ble stekt levende.

På begge sider fikk de som dro i spaken ved utføring av sådanne heltegjerninger de høyeste tapperhetsmedaljer for sin innsats. "Guten Appetitt" som tyskerne sier. Denne Norges store sønn fikk aldri oppleve landets frigjøring. Hvilken nekrolog kunne ikke han ha prestert da hans store forbilde Josef Stalin døde i 1953?

Knut Hamsun tenkte så mangt anderledes enn hva man ventet av ham. Fant han ut at en tanke var uønsket gjorde han den med fryd til sin egen. Han var vel som nordlendinger flest besatt av ertelyst.

Diktet Hamsun skrev ved Bjørnstjerne Bjørnsons død inneholder følgende linjer:

*Ingen har Stunder så svake som nettopp den Stærke.
Udækket kriger er ufrelst i Kulernes krige.
Var det for nogen en Seir i at hulle et Mærke
vaiende ned fra en Skute med Bredsiden til?*

Kanskje noen kloke ord til formannen i den norske Forfatterforening, om hun skulle være av de få som erindrer at det finnes et begrep som heter ridderlighet.

(Forts. side 5)

Fra Adresseavisen 20/9 1946:

England takker de norske frivillige

Brevveksling mellom den britiske ambassadør i Oslo og Kong Haakon

Oslo, 19. (NTB). En brevveksling har funnet sted mellom den britiske ambassadør i Oslo, sir Laurence Collier og H.M. Kong Haakon. Sir Laurence sendte Hans Majestet følgende skrivelse:
"Den britiske ambassade, Oslo, 20. august 1946.

Deres Majestet.

Nå da demobiliseringen av de britiske tropper som kjempet i den siste krig, i det vesentlige er avsluttet, ønsker min regjering offentlig å gi uttrykk for sin takk til de norske borgere som frivillig deltok i de britiske krigsanstrengelser ved tjenestgjøring i de britiske styrker eller i sivil krigsarbeid på britisk territorium.

Da det ikke ville være praktisk mulig å takke hver enkelt av de frivillige, tillater jeg meg med den norske regjeringens billigelse å sende Deres majestet dette brev, idet jeg håper at det vil behage Dem å tillate det offentliggjort, så Deres undersåtter kan få vite at de av dem som frivillig ytet mitt land sine tjenester i nødens stund, ikke er blitt glemt av dem som de hjalp fram til seier. Jeg har den ære å forbli, med den største aktelse, Deres Majestets

ærbedigste, underdanige tjener. Laurence Collier (s.)
Hans Majestet Kongen av Norge, Kong Haakon, sendte følgende svar:

"Bygdøy kongsgård, 6. september 1946.
Herr ambassadør.

Det er med stor glede jeg har mottatt Deres skriv av 20. august, hvori De har den godhet, på Deres regjeringens vegne å framføre dennes takk til de norske borgere som gjorde frivillig innsats i de britiske styrker eller i sivil krigsarbeid på britisk territorium under den siste krig.

Idet jeg takker Dem for denne meddelelse, som jeg gjerne vil tillate offentliggjort, vil jeg samtidig på min side få uttalt min egen og mitt folks dype takknemlighet for den store bistand Det britiske samvelde så uforbeholdent ytet Norge i dets tunge kamp, og som gjorde det naturlig at mine landsmenn deltok i de britiske krigsanstrengelser så langt det var mulig. Deres hengivne

Haakon R. (s)"
Red.:
Vi har avstått fra uthevelser som her kunne vært mange!

STILL HAUGE FOR KRIGSRETT

Av Synnøve Fjellbakk Taftø

En parlamentarisk granskingskommisjon skal forsøke å finne den Sannhet som er gått opp for store deler av det norske folk i all sin gru. Stortingets vise-president, Edvard Grimstad, søker råd hos fremtredende jurister om hvordan granskningen bør legges opp. Kanskje burde han heller fått en litterarurliste fra et middels godt bibliotek. Jeg anbefaler Edvard Grimstad å lese høyesterettsadvokat Edmund Haugs tapre forsvarsskrifter for Grunnlov og demokrati, professor dr. juris Jon Skeies glitrende analyser og Lorentz Vogts artikkel "Kretsens erobring av retts-apparatet". Trenger Grimstad ytterligere opplysninger, kan han lese Krigsbarnsutvalgets innstilling og Marta Steinsviks "Frimodige Ytringer".

Det parlamentariske granskingsutvalget vil neppe finne ut noe annet enn det enhver lesekyndig nå vet: De fleste lovbrudene er foreldet, de fleste gjerningsmennene er døde og de fleste vitnene vil ikke snakke. Men i Danmark har parlamenta-

rikere greid å pusse støv av Riksretten etter 84 år. Hos oss er det knapt 67 år siden siste gang Riksretten var i funksjon. Nå bør den tre sammen igjen.

Undertegnede har i noen år interessert meg for de udemokratiske maktstrukturene i Norge og de fatale konsekvenser slike utvekster på demokratiet har hatt for grupper og enkeltmennesker. Jeg nevner i fleng: Krigsseilere, krigsbrudene, krigsbarna, Ola Fritzer, Vebjørn Tandberg og Birger Hatlebakk. Stadig finner jeg en som "har trukket i trådene", men som jurist er jeg naturligvis klar over at mange moralsk forkastelige handlinger ikke rammes av straffelovens bestemmelser. Når jeg nå foreslår riksrettstiltale mot Jens Christian Hauge er det derfor på basis av tre konkrete saker der jeg mener å ha konstatert Hauge som statsråd har handlet i strid med Grunnlov eller Folkerett:

1. Den 11. oktober 1946 fremmet Jens Chr. Hauge, som fungerende justisminister, Ot.prp.nr. 136 om lov om tillegg til statsborgerlovgivningen. Lovforsla-

Det originale hjørnet

Relasjonenes fallgrube

Dine feiltrinn er dine, også ditt fall.

Gjør dem ikke ubetydelige ved å måle dem mot andres.

HaWa

get tok det norske statsborger-skapet fra tyskgifte norske kvinner og skapte rettsgrunnlag for konfiskasjon av disse kvinnenes formue. Bestemmelsene stred mot grunnlovens paragrafer 96 og 97 og selv om loven formelt ble opphevet i 1950, fører den fortsatt til at Norge systematisk bryter FN-konvensjonen om avskaffelse av alle former for diskriminering mot kvinner.

2. Som justisminister i 1955 har Jens Chr. Hauge ansvaret for lov av 9. desember 1955 nr. 11 hvor paragraf 17 i strid med Grunnlovens paragraf 106, siste punktum, overfører eiendomsretten til prestegårder og presteboliger i Finnmark fra stiftelsen Det Nordlandske Kirke- og Skole-fond til Opplysningsvesenets Fond, som har et helt annet formål.

3. I krigens siste år ble et ukjent antall norske menn og kvinner drept, eller "likvidert", som det het den gangen. I alle andre okkuperte land ble politiske drap etterforsket etter krigens avslutning, men ikke i Norge. En av dem som forgjeves forsøkte å få myndighetene til å etterforske omstendighetene omkring et slikt drap, var fru Alvide Fiane, hvis mann ble myrdet på åpen gate uten at noen har kunnet fortelle hvorfor. Som forsvarsminister frem til 1952 satte Jens Christian Hauge en effektiv stopper for at dette og lignende drap skulle bli etterforsket, til tross for at han etter eget utsagn var Hjemmefrontens virkelige leder og således må være ansvarlig for at drapene fant sted. Det antas at det her kan foreligge brudd på

såvel norske straffebud som på folkerettens bestemmelser.

De "fremtredende jurister" vi har i Norge i dag er personer som sitter i sine stillinger fordi de er blitt "godtatt" av et system som baserer sin personutvelgelse på avlytting og overvåking. Jeg utfordrer enhver jurist som føler større lojalitet mot grunnloven enn mot maktapparatet til å delta i en debatt om hvorvidt Riksstiftelsen kan tas i bruk mot Jens Christian Hauge. Taushet bør være et signal til folket om at enhver nå bør tenke over hvordan han eller hun kan bidra til den opprenskning som landet så sår trenger.

Jeg har tiden . . .

(Forts. fra side 1)

På grunn av hans merkværdige tankevirksomhet ble det behov for å underlegge Nobelpristageren psykiatrisk observasjon. Det ga ham 4 måneders innespering i dertil egnet institusjon.

Han kom ut av anstalten som en nedbrutt mann, hans hustru ble knust og ekteskapet var ødelagt for en årrekke. Observatørens navn huskes i dag for dette og intet annet.

Norge ble det første land i verden som tok i bruk denne behandlingsform for tankevikere, og vil sikkert ha fortjent en plass i Guinness' Rekordbok for dette. Det var jo den første gang en Nobelpristager har vært gjort til gjenstand for slik behandling. Kanskje er det ennå ikke for sent å sende inn en søknad på denne rekord?

Detskulle gå mer enn 30 år før

Sovjetstaten oppdaget at man kunne unnsnippe omverdenens interesse for at man sendte sine intellektuelle avvikere til Gulagarkipelet, ganske enkelt ved å underlegge dem psykiatrisk observasjon og medisinerer i lukket anstalt. Da først fulgte man i Norges fotspor. Behandlingen ble observert av norske psykiatere, hvorav minst én fant den helt i orden. Hvilken diagnose kan man sette på dem som utøver slik behandling? Kan man lide av psykiatri?

Den norske Forfatterforening skal liksom være folkets fanebærer i forsvaret av det frie ord, (når den kan avse tid fra sine lønnsforhandlinger). I årene etter 1945 merket man ikke stort til dette, men man var vel for opp-tatt med å granske medlemmenes ytringer i krigstiden. I lange tider har foreningen latt seg dominere av marxist-leninister, og forpettet våre TV-apparater.

Nu feirer den sitt 100-årsjubileum med å strø salt i sårene etter mishandlingen av Knut Hamsun. Formannens oppførsel burde ha fremprovosert en folke-storm, men den generasjon som styrer pressen og NRK lider åpenbart av varig svekkede sjelsevner.

Hamsun har sikkert fått seg en hjertelig latter i sin grav, der han hviler i fred og har tiden for seg . . .

Formannen har sagt sitt siste ord i denne sak, med innlegget i Aftenposten under overskriften "Hamsun igjen", og det er kanskje synd. Hun og hennes forening har sikret seg et varig minne . . . for slikt som dette, og intet annet.

Og Hamsun går igjen . . .

Februar/mars 1940

Det var den gang, det . . .

"Aftenposten" begynner sin redaksjonelle artikkel om over-fallet i Jøssingfjord med følgende linjer:

"Forspillet til episoden i Jøssingfjorden er vel ennå ikke helt klarlagt. Men så meget er iallfall klart at England her - folkerettslig sett - har begått et grovt og særdeles overmodig nøytralitets-brudd overfor Norge."

("Aftenposten" 19. februar 1940.)

I samme nummer behandlet "Aftenposten" den folkerettslige side av saken og konstaterer:

"Den omstendighet at det ("Altmark") hadde engelske krigsfanger ombord, fratok det ikke i og for sig denne rett til fri gjennomfart. Selv om de norske myndigheter hadde kjent til dette med fangene, vilde de i henhold til våre nøytralitetsregler ikke dermed ha hatt rett til å nekte det passasje eller å stanse det."

Stortingspresident Hambrou-talte i et intervju til NTB og Reuter bl.a.:

"Den engelske flåteavdelings optreden i Jøssingfjord er den mest flagrante krenkelse av en nøytral stats territorium som har funnet sted i denne krig, og man har i Norge meget vanskelig for å forstå denne overmodige og pågående krenkelse av den lille stats suverenitet som ifølge instinkt og tradisjon er Englands beste venn."

(Citert fra T.T. 19. februar 1940.)

Fra Berlin telegraferes til "Aftenposten":

"Her er det mer enn norsk rett som står på spill. De nøytrales kapitulasjon overfor britisk makt er innledningen til en rettsløs tilstand i det mellomfolkelige liv. Man forbedrer ikke sjørøvere med protester. Den som nøier sig med protester må ikke undre sig når ofrene for den nøytrales svakhet selv sikrer sig sin rett. Konsekvensene av den norske toleranse i "Altmark"-affæren gir tilfellet dets mellomfolkelige betydning. Det krever raske beslutninger og øieblikkelige beslutninger. All nølen er farlig."

(19. februar 1940.)

N.H. & S.T. for 6. mars 1940 påviser at under den tysk-franske krig i 1870-71 kom et fransk krigsfartøy inn på britisk sjøområde i Firth of Forth. Det hadde tyske fanger ombord. Det Nord-Tyske Forbunds konsul i Leith forlangte fangene utlevert, hvilket England avsto, idet det fremhevet at frigivelse av fangene ikke var i overensstemmelse med et nøytralt lands plikter. Tilfellet er altså helt analogt med "Altmark", hvis "Altmark" hadde anløpt norsk havn (hvad det ikke engang hadde gjort). N.H. & S.T. slutter artikkelen:

"Den britiske regjerings opfatning av nøytralitetsplikten var således i 1870 ganske den samme som den norske regjeringens i 1940."

Men denne gang, i "Altmark"- (Forts. side 6)

MÅNEDENS PERNILLE:

Mor passerte et rundt år i all stillhet. Bare ekteparet Aslaug og Arne, som har vært mitt opphavs venner i mer enn førti år, samt gullet og jeg var innbudt. Etter sen middag satt vi foran peisen, og det var kanskje peisilden som bragte samtalen inn på den olympiske ilden. Arne's harselas over de konkurrerende norske og greske flammer burde ha vært tatt opp på lydbånd. Det er lenge siden at jeg har ledd så godt.

Derefter kom samtalen inn på norsk seiersrus i sin alminnelighet, noe som Arne karakteriserer som seiersdelirium.

Han tok utgangspunkt i Norges seier over Tyskland i fotball under olympiaden i Berlin i 1936, som forisatt ikke har gått i glemmeboken i norsk media. Dessverre finnes det visst ikke noe filmopptak fra kampen, men derimot har vi jo til overmål sett fotballen havne i engelsk nett da Norge slo England på Ullevål

for noen år siden.

"Vi banket jo Tyskland og vi banket jo England, er det ikke slik det heter i avisoverskriftene nå?" sa far.

"Det er da verre sprogbruk som benyttes", sa mor, "som du indignert har lest høyt for meg fra sportssidene, da du vet at jeg aldri leser disse. Så vidt jeg husker skrev en avis at det norske kvinnelandslaget i håndball latterliggjorde motparten da det vant over et utenlandsk lag med temmelig stor målforskjell i høst en gang."

"Samme landslag knuste ifølge referatet i en avis et annet landslag," sa Gullet, "norske landslag seirer ikke mer, det ordet er for svakt til de bragder som gjøres. Jeg følger med i kvinnehåndball for jeg spilte på skolelaget. Men det ble med det, for jeg syntes det var viktigere å få en utdanning enn å spille håndball".

"Du ble med andre ord ingen

heltinne", bemerket Arne.

"Det er bare norske menn som blir helter når de vinner over utlendinger", kommenterte Gullet.

"De blir ikke helter lenger", sa far, "nå blir de kjemper ifølge sprogbruken i referatene. Det er også først og fremst kjemper fra tidligere år som løper de såkalte sjarmøretappene under olympia-ildstafetten."

"Det neste blir vel kjempehelter", innskjøt jeg. "Hva er det som feiler oss?"

"Ikke bruk betegnelsen "oss", sa Arne, "men storparten av det norske folk må jo lide av et enormt mindreverdighetskompleks". Han fortsatte etter en liten pause: "Nå var jeg jo, som dere vet, om enn temmelig passiv, på den såkalte riktige siden under krigen, men var av den mening at når krigen var forbi, så var den over, og så tok man hverandre i hånden igjen. Men jeg tror, og det har jeg sagt utallige ganger, at det var det norske mindre-

verdighetskomplekset som seiret over fornuften etter den syvende mai 1945. Og det er dette som også ligger til grunn for den sprogbrukens som hentes frem når norske seirer på sportsfronten. Det er ikke lek, det er dødsens alvor. Kanskje har det faktum at idrett har blitt et innbringende gesjeft bidratt til dette."

"For Norges kjempers fødeland", nynet Gullet.

"Ja", sa far, "Det er mer enn to hundre år siden at "Det norske Selskap", var det ikke så den het foreningen til nordmennene som utdannet seg i Kjøbenhavn, var det ikke slikt de forsøkte å fordri ve sitt mindreverdighetskompleks med? Jeg mener også å huske begrepet "kraftpatriotisme" i denne forbindelse fra gymnasiedagene."

"Ja, jeg tror dette komplekset er viden kjent utenfor landets grenser", sa Arne. "Jeg hadde en meget god venn. Aldersforskjellen mellom oss var 30 år, og han

døde dessverre alt for tidlig. Han var full av vittige internasjonale historier fra mellomkrigstiden. Blant annet husker jeg den følgende, men si til hvis jeg har fortalt den før". Arne tenkte seg litt om og fortsatte: "Nasjonenes Forbund innbød til en internasjonal essaykonkurranse over temaet "elefanter". Det kom inn en rekke bidrag, men jeg husker ikke alle. Det fra USA bar tittelen: "Større og bedre elefanter", og det fra England "Elefantjaktens beruselse". Det franske bidraget tok for seg elefantens kjærlighetsliv og det volumiøse tyske bidraget tok opp spørsmålet om elefanten kanskje hadde sjel. Det danske bar tittelen "Hva elefanten eter" og det svenske bidraget "Hur skal man titulera elefanten". Også et norsk bidrag ankom til komiteén for konkurransen. Det bar tittelen: "Norge og nordmennene".

"Det var ord i rett tid", sa mor med latter i stemmen.

Med ild på peisen

Hvem visste hva ...

(Forts. fra side 1)

også at Hitler var kommet til makten på demokratisk vis. De visste også at regimet var uhyre populært, som bl.a. massevis av artikler og reportasjer i norsk borgerlig presse informerte dem om. Grunnen til dette visste de var bl.a. avskaffelsen av arbeidsløsheten, og de veldige sosiale fremskritt dette regimet stod for. Alt dette kunne for den saks skyld enhver selv forvise seg om, som hadde tid og råd til det. De visste nemlig at der ikke var restriksjoner på utlendingers innreise til Tyskland, eller på deres bevegelsesfrihet under opphold der. Tvert imot var landet svært interessert i å få inn turister. Likeledes fartet massevis av tyskere om som turister i utlandet, via "Kraft durch Freude"-organisasjonen, også mennesker hvis standsfeller i dette landet aldri kunne drømme om noe slikt. Ingen arrangerte nemlig noe slikt for arbeidsfolk i Norge. Alt dette var positivt. Men de kjente også til at der eksisterte konsentrasjonsleire, regimet vedkjente seg åpent det. Der satt i hovedsak folk hvis meningsfeller i en viss annen stat praktiserte det samme, i langt større målestokk og med langt forferdeligere konsekvenser, om norsk nyhetsformidling var korrekt. Det dreide seg altså stort sett om kommunister. Og for mange var nettopp oppdemningen mot kommunismen det mest positive ved Hitlers Tyskland. Også om trakasseringen av jøder visste de. Disse skulle trakasseres ut av Tyskland. Ille nok. Men mere var hverken skjedd eller foreseil.

Vi kommer tilbake til forutsetningen for at der i det hele tatt skal være noen mening i denne gjennomgåelse av NS-folks kunnskaper om Tyskland, med sikte på å prøve deres forutsatte moralske medansvar for det som hendte der. Denne forutsetning er at samme fremgangsmåte brukes også i motsatt retning, nemlig

SERIØS FORSKNING

Var du sønn av statsløs tysker/østerriker, og ble du under siste krig tvangsutskrevet til tysk militærtjeneste? Ønsker kontakt. Skr. henv. til redaksjonen.

Norge, en del av ...

(Forts. fra side 2)

heter det at Hitler har bekreftet på nytt sin beslutning av september 1943, nemlig at "Norges fulle frihet og selvstendighet vil bli gjenopprettet når den europeiske skjebnekamp er seierrikt avsluttet, mens Norge overtar de forpliktelsene som faller på den norske stat av hensyn til den felles sikring av det europeiske folkefelleskapet."

overfor dem som tok parti for Stalin og hans regime.

Da er man nødt til å konstatere dette: Bolsjevikregimet var ikke blitt til ved noe valg eller avstemning, og hadde siden heller ikke noensinne legitimert seg på slikt vis. Tvert imot var det et blodig terrorregime, som med sitt eget uttrykk "likviderte klassefiender" i massevis. Hele den borgerlige presse, og i de senere 30-år også Arbeiderpartiets, hadde informert grundig om de millioner som ble drept i utrenskninger, i arbeidsleire, ved organisert hungersnød og på andre måter. De visste videre om den systematiske forfølgelse og forsøk på utryddelse av all religion. Regimet forsøkte ikke engang å benekte det, men skrøt tvert imot om fremgangen i den "ateistiske kamp". Ingen kan siden påstå at de i den aktuelle tid ikke visste alt dette, om de vil gjøre krav på å bli tatt alvorlig.

Landet var fullstendig lukket. Annet enn på organiserte og nøye overvåkede turistreiser til utvalgte mål, kunne ingen komme dit. Og ut kom ingen andre enn regimets egne representanter. Alle, altså også de som var eller siden kom på "Stalins side", visste alt dette. I en sum: Bak Stalins piggtrådgrensener grasserte det verste av alle de terroristregimer historien vet å melde om. Det tenkes ikke her på de mange fakta som er kommet på bordet etter kommunismens fall; Det var enda langt verre enn man dengang kunne fastslå. Men det greier seg rikelig med det.

Av dette kan anstendigvis bare trekkes to mulige konklusjoner. Enten: De "på Stalins side" var ikke medansvarlige for det deres angivelige "allierte" foretok seg, men da er NS-folk heller ikke medansvarlige for hendelser i Tyskland.

Eller: NS-folk var medansvarlige i det Hitler foretok seg. Og da er deres motstandere også medansvarlige for Stalin-regnskapet.

Hvem kommer så egentlig verst eller best ut, ved den ene

eller annen mulighet? Viktigere: Hvilken er den riktige målestokk, for bedømmelsen av mennesker som var hverken i Tyskland eller Sovjetunionen, men her?

Det må det gå an å enes om. Når så er skjedd, vil stenkastene legge sine stener ned, og alle Mor Norges barn gjenkjenne seg selv og andre som nettopp barn av denne felles mor, som de i en vond tid forsøkte å gjøre sitt beste for.

Norges frontkjemper ...

(Forts. fra side 3)

andre nordmenn knapt er i stand til å forestille seg. Også fengselsoppholdet ble en stor belastning - både på grunn av den dårlige behandling og straffens lengde.

Oppfatningene de to parter hadde om hverandre ble gjensidige. Frontkjemperne, front søstre og NS-folk har oppfattet det slik at de er gjort til syndebukker for alle andres synder og forsømmelser før og under okkupasjonen. De erfarer at de aldri har fått igjen ytringsfriheten, og at det kan sies hva som helst om dem uten at de får anledning til å beriktige. De regner derfor med at motpartens historiesyn ikke tåler motforestillinger eller kritiske spørsmål.

Efterkrigsoppgjøret viste at svært få av dem som ble dømt den gangen ble dømt for kriminelle handlinger; det gjaldt bare 1,9% av 40129 NS-medlemmer. Den største gruppen av disse var dømt for "rettsstridig disposisjon over konfiskert eiendom". De frontkjemperne som ble dømt for annet enn sin krigsinnsats, ble for de aller flestes del dømt for NS-medlemskap og intet annet i tillegg.

Daværende fengselslege Jon Leikvam bekrefter at forholdene i fangeleire og fengsler var verre sommeren 1945 enn tidligere. Han forteller også at de politiske fangene i 1940-årene var mye mer sosialt veltilpassede enn vanlige kriminelle fanger.

Efter i gjennomsnitt 3-4 år i norske leire og fengsler ble frontkjemperne hindret i studier i Norge. Undersøkelser viste at frontkjempernes intelligens og utdannelse gjennomsnittlig lå betydelig høyere enn hos vanlige norske rekrutter. Den største gruppen som dro til Østfronten var skolelever og studenter. Mange studerte siden ferdig i utlandet fordi dommen for dem alle medførte tap av rett til studier i Norge i minst ti år.

En god del frontkjemperne var bondesønner, ikke få var odels gutter. Men de som ikke hadde noen gård, var stort sett heller ikke velkomne på arbeidsplassene etter endt soning. Det førte til at en meget høy andel av frontkjemperne startet egne virksomheter, og derved i høy grad bidro

til Norges velstandsøkning i etterkrigstiden.

Da det tyske Røde Kors henvendte seg til Norges Røde Kors med spørsmål om det ville hjelpe med å formidle bistand til nordmenn som var blitt krigsinvalidere på Østfronten, sa Norges Røde Kors nei! Frontkjemperne har siden ordnet alt dette selv, men fikk dermed bekreftet det syn de hadde på Norges Røde Kors. Dette synet bygget bl.a. på at Norges Røde Kors var med på fordømmelsen av en gruppe som hadde handlet etter beste Røde Kors-tradisjoner, front søstre.

Frontkjemperne fikk dessuten bekreftet inntrykket av at det bare var hverandre de kunne stole på. Fellesskapet mellom frontkjemperne varte ikke bare ut krigen. Det ble påtvunget dem i årene i fangenskap. Den sosiale isolasjon og den manglende mulighet for dialog med det øvrige samfunn siden har bestyrket deres fellesskap og blokkert alle muligheter for at frontkjemperne skulle kunne endre oppfatninger.

Frontkjemperne har mistet mange illusjoner om det norske samfunn som så meget bedre enn samfunn vi ikke liker å sammenligne oss med. Dialog er blitt effektivt hindret i alle år. Det gjelder såvel offentlige som private media, og det tåles fortsatt ikke at noen antyder at frontkjempernes motiver kan ha vært gode, og at deres innsats for eksempel kan ha vært til nytte for finnene.

Blant frontkjempernes mange anklagepunkter mot samfunnet er for eksempel også at de norske myndigheter i etterkrigstiden i stedet for å forsøke å finne frontkjemperne med ukjentskjebne som muligens befant seg i Stalins leire utferdiget "Dødsfordomningsattest". Derpå tok Staten også det disse frontkjemperne etterlot seg av verdier i Norge. Så lenge samfunnet for øvrig ikke erkjenner skyld mot dem, har frontkjemperne ikke såpass respekt for sine motstandere at det bryr dem hva de måtte mene. Frontkjemperne har aldri forstått det slik at det er de som trenger å rehabiliteres. Det synes de derimot det norske samfunnet har behov for.

Efter alle disse erfaringene er det siste frontkjemperne kan tenke seg å si: "Vi tok feil, vi angret". Det ville vært den løgn som legitimerte den urett de mener samfunnet har begått mot dem.

At det ble lagt hindre i veien for bauta i Finland, ser frontkjemperne som et bevis på motstandernes grenseløse tarvelighet.

I oktober måned ble korset og minnetavlen med teksten "NORGES FALNE FRONTKJEMPERE OG FRONTSØSTRE I 2. VERDENSKRIG TIL MINNE. VI SOM KOM HJEM HILSER DERE" fjernet fra det eneste minnesteid i Norge for

1000 Røde Kors-søstre og frontkjemperne som aldri kom hjem. Det ligger på privat grunn.

At ingen protesterer mot det skjenselsverket, ser som nok et bevis på at nazismens åndelige seier i Norge var endelig.

Det var den gang ...

(Forts. fra side 5)

affæren, når det gjelder Englands egne interesser, lovpriser dette brudd på folkeretten i "The Times" for 19. februar 1940 med prangende overskrift:

"H.M.S. Cossack's daring Exploit.

Best Traditions upheld. - worthy of the best traditions of the British navy -

(H.M.S. Cossack's modige dåd. Beste tradisjoner opprettholdt - verdig de beste tradisjoner i den britiske marine.)

I den erklæring den tyske minister avgav overfor utenriksminister Koht ved krigen utbrudd om å respektere Norges nøytralitet forutsatte Tyskland at Norge viser en "uimotsigelig nøytralitet" overfor Tyskland. Den tyske regjering forbeholdt sig handlefrihet hvis et nøytralitetsbrudd fra Tysklands fiender blev gjentatt og Norge ikke verget nøytraliteten. Situasjonen var således meget kritisk. Nu gjaldt det mere enn nogensinne å være på vakt mot eventuelle nye britiske nøytralitetsbrudd.

Det virkelige ...

(Forts. fra side 8)

mene for at de hadde vært mistenkt for denslags. Ikke-NS-medlemmer var stort sett aldri mistenkt!

I tillegg ble minst halvparten av dem som var dømt for angiverier dømt for å ha "angitt" til andre NS-medlemmer. Svært ofte sto det i den forbindelse at "angiveriene ikke hadde ført til noe". Selvsagt ikke! NS-folk visste både da og siden at de kunne stole på andre NS-medlemmer. Selv anmeldelser om kriminelle forhold ble behandlet med stor diskresjon - særlig dersom det gjaldt tyske forhold.

NS-folk opplevde Quisling-prosessen som typisk for de prosesser de selv var igjennom. Ett av likhetspunktene var at ved uoverensstemmelser mellom det tiltalte hevdet, og det vitnene sa, ble alltid vitnene trodd hvis det de sa var til ugunst for tiltalte. De fleste NS-folk som ble dømt for angiverier (ca. 4%) opplevde bare mistanken om slikt som ren sjikané. Som de sanne patrioter de stort sett var, følte NS-folk angiverier som helt kulturfremmed! Da var det noe annet for de sanne internasjonister!

Typisk finner NS-folk også

det H.F. Dahl refererer fra Quisling-saken. (II s 635): Quisling ble bl.a. dømt for at NS skulle ha "organisert et angiversystem som førte mange i fengsel, og derfra til tortur og henrettelse. Dette var ikke påstått eller behandlet fra noen kant under saken, så det måtte dommerne ha andre kilder som i så fall var ukjent for ham. Ingenting ble på den annen side nevnt om det benådningssystemet han hadde etablert under kanselliet på slottet." Man ser vel bare det man kjenner igjen hos seg selv. Avlyttingsskandalen viser at seierherrene var velkjent med angiversystemer. Praksis i etterkrigstiden viste derimot ikke noe system for benådning av politiske motstandere. Minister Schancke ble henrettet 26/9 1948.

Mange NS-folk ble dømt på grunnlag av rykter og falske anmeldelser. Aldri har angiversystemet vært så aktivt i Norge som rett etter at 2. verdenskrig var over. Da sto det annonser i avisen med oppfordring til angiverier.

Einar Gerhardsen kom med en slik oppfordring som ordfører i Oslo. Den ble gjengitt som eksempel til etterfølgelse bl.a. i Agderposten 27/7 1945. Man skulle ikke bare gi "opplysninger av interesse" om NS-medlemmer, men også om dem som FRIVILLIG hadde samarbeidet med NS eller tyskerne (det gikk visst for det samme!), påtatt seg oppdrag for disse, nydt fordeler, ytet medlemmer av NS eller tyskere gunstbevisninger, f.eks. ved presanger og blomster(!), skaffet varer osv. Herunder medtas også de som har hatt privat samkvem med tyskere og medlemmer av NS(!).

Dette sa en representant for det parti som ved sin brukte geværs politikk hadde lagt landet åpent for invasjon! Kunne man anklage Nygaardsvold-regjeringen for å ha fått tyskerne til landet etter at man hadde henrettet Quisling for det?

Der er ganske pussig at man beskylder NS-folk for opportu-

nisme. Opportunister pleier alltid tidsnok å karre seg over på "rett side", altså på vinneriden. NS-folk regnet med at det i alle fall ville være behov for deres innsats for fedrelandet, uavhengig av hvordan det gikk ute i verden. Vant de allierte, (som aldri var Norges allierte), kunne det være nyttig med norske frivillige også der!

Mishandling av landssvikfanger . . .

(Forts. fra side 8)

av landssvikfanger synes forholdene på mange måter å være sammenlignbart. Den alminnelige mening synes å være at det kan ikke være sant eller at det må være overdrivelse det som fangene beretter.

Det sier seg selv at det er en vesensforskjell på hvordan mishandling oppfattes av den det går utover og av den som utfører mishandlingen.

Det er alminnelig erfaring at fangene selv er oppmerksom på sin egen ynkerdighet og de er meget sårbare og vare for alle slags overgrep. I selvforsvar appellerer de til andres medynk og alt som kan tjene denne interesse samler de på med begjærighet og demonstrerer med den største overbevisning.

Den som utfører mishandling gjør det gjerne i affekt og har ofte følelsen av å handle i berettiget harme og som representant for rettferdigheten. Han synes ikke han gjør noe galt, men tvertimot gir fangen den behandling han fortjener og kanskje snaut nok det.

Hos begge parter er det sterk tendens til feil vurdering. Når en skal bedømme partenes utsagn må en være oppmerksom på at begge har sterk interesse av å overdrive hver til sin kant.

Det er en alminnelig erfaring at fengselsbetjeningen må søke å verge seg mot sin tendens til nedvurdering av og forakt for fangen.

I sin "Veiledning for fengselsbetjening" har Hartvig Nissen understreket betydningen av dette moment, og jeg tror det er berettiget å si at den utmerkede disiplin og ro som hersker blant fangene i Botsfengslet i første rekke skyldes betjeningens taktfulle og kultiverte opptreden. Den verdifulle tradisjon fra Hartvig Nissens tid preger fremdeles Botsfengslet.

Når det gjelder landssvikfangene tror jeg en uten overdrivelse kan si at disse fanger har vært sett på med større avsky og forakt enn fanger ellers pleier å være utsatt for. Faren for at de kunne bli utsatt for mishandling var derfor dobbelt stor.

Jeg har i de årene jeg har arbeidet som lege i fengslene fått en viss erfaring i å snakke med

BOKTJENESTEN

Postboks 924 Sentrum, 0104 Oslo. Telefonbest.: 22 19 06 71

..... eks. **QUISLINGS FORSVARSTALE**,
innbundet ..... kr. 100,-
..... eks. **QUISLINGS FORSVARSTALE**,
heftet ..... kr. 45,-

Serien "SUPPLEMENT TIL OKKUPASJONSHISTORIEN":

..... eks. Odd Melsom: **På nasjonal urlaspost** ..... kr. 50,-
..... eks. Odd Melsom: **NS og fagorganisasjonen** ... kr. 50,-
..... eks. Odd Melsom: **Fra kirke- og kulturkampen** kr. 50,-
..... eks. Einar Syvertsen: **Også dette bør være sagt** ..... kr. 50,-
..... eks. ALLE 4 BIND: ..... kr. 150,-

..... eks. A. I. Bru: **Professor på ville veier** ..... kr. 50,-
..... eks. A. I. Bru: **Her er London** ..... kr. 50,-
..... eks. Finn Kjelstrup: **Den norske kapitulasjon** .... kr. 20,-
..... eks. Per Lie: **Sannheten om Telavåg-affæren 1942** ..... kr. 15,-

..... eks. Arne Tellefsen: **Når forsvaret forfaller** ..... kr. 25,-
..... eks. Knut Steenstrup: **Dilemma** ..... kr. 100,-
..... eks. Trygve Engen: **Jeg er ingen landssviker** ... kr. 50,-

..... eks. Chr. Christensen: **Den andre siden** ..... kr. 50,-
..... eks. Arne Stornes: **Spor i vår nære historie** ..... kr. 50,-
..... eks. Arne Stornes: **Skrift om vår nære historie** kr. 50,-

..... eks. Sundra Sand: **Hva er Kristen Samling?** ..... kr. 5,-
..... eks. Sundra Sand: **Noen enindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager** .... kr. 5,-

..... eks. Dr. jur. Gustav Smedal: **Patriotisme og landssvik** ..... kr. 50,-
..... eks. Bjørn Vardaas: **Grunnlovsbrudd og rettsoppgjør** ..... kr. 30,-

..... eks. Roald A. Nielsen: **"Solbris Ohoi!"** ..... kr. 50,-
..... eks. Roald A. Nielsen: **The "Solbris" Escapade** ..... kr. 50,-

..... eks. Forbundet: **§ 104. Mere lys over rettsoppgjøret** ..... kr. 10,-
..... eks. H.r. advokat Albert Wiesener: **Lys over landssvikoppgjøret** ..... kr. 100,-

..... eks. Anna Kientopf: **Det fredsfjendtlige trauma** ..... kr. 50,-

Legg til kr. 20,- for frakttjenester ved forskudsbetaling til: Postgiro 0807-5.15.02.89. Bankgiro 6063.05.00926 eller ved sjekk, i kontanter eller frimerker. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. .... som betales slik: .....

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr.: ..... Sted: .....

Jeg legger ved fangen N. J.'s beretning om det han kjenner til av mishandling. Så vidt jeg vet har også de tyske fanger utarbeidet en lignende fremstilling av det de har vært utsatt for, og som jeg har nevnt er det en rekke fanger som kan berette om lignende forhold. På grunn av de særegne forhold ville det sikkert være klokt å benytte seg av rettslig avhør i størst mulig utstrekning.

Jeg må derfor henstille til påtalemyndighetene å foreta en grundig etterforskning og avhøre både fanger og betjening slik at forholdet kan bli mest mulig allsidig belyst.

Jeg har i de årene jeg har arbeidet som lege i fengslene fått en viss erfaring i å snakke med

Jeg legger ved fangen N. J.'s beretning om det han kjenner til av mishandling. Så vidt jeg vet har også de tyske fanger utarbeidet en lignende fremstilling av det de har vært utsatt for, og som jeg har nevnt er det en rekke fanger som kan berette om lignende forhold. På grunn av de særegne forhold ville det sikkert være klokt å benytte seg av rettslig avhør i størst mulig utstrekning.

Jeg må derfor henstille til påtalemyndighetene å foreta en grundig etterforskning og avhøre både fanger og betjening slik at forholdet kan bli mest mulig allsidig belyst.

Jeg har i de årene jeg har arbeidet som lege i fengslene fått en viss erfaring i å snakke med

MINNESMERKER

Av Anders V.

Det ble forsøkt forhindret med alle midler at det skulle reises et minnesmerke over 196 frontkjemper som ofret livet for Norges og Finlands frihet.

Ingen av dem hadde noen gang tenkt seg muligheten av å drepe egne landsmenn.

Nå ivrer de samme som forsøkte å hindre at denne bautaeen ble reist, for at det reises et minnesmerke med navn over nordmenn som ble henrettet på Akershus i okkupasjonstiden.

Flere av dem ble henrettet fordi de hadde drept egne landsmenn . . .

VENNEGAVER

TIL "FOLK OG LAND"

Vi kvitterer denne gang for tilsammen kr. 11.370,-.

TAKK FOR FØLGENDE BIDRAG:

Y. F., Stavanger	kr. 50,-	S. B., Straumsgrend	kr. 200,-
J. H., Lørenskog	kr. 100,-	M. U., Gardermoen	kr. 100,-
C. A., Våler	kr. 50,-	H. K., Gvarv	kr. 100,-
B. L. M., Trondheim	kr. 200,-	G. V., Oslo	kr. 100,-
B. H., Oslo	kr. 200,-	T. A. J., Oslo	kr. 200,-
A. T., Tromsø	kr. 200,-	Ø. L., Oslo	kr. 200,-
P. B., Rykkinn	kr. 1.840,-	T. H., Trondheim	kr. 500,-
M. R. L., Oslo	kr. 50,-	O. Ø., Bø	kr. 70,-
L. H., Hamar	kr. 200,-	H. S., Ringelia	kr. 340,-
R. H., Åsvang	kr. 200,-	J. G. S., Brekkeste	kr. 50,-
O. K., Bø	kr. 400,-	K. K., Brumunddal	kr. 300,-
N. N., Oslo	kr. 200,-	G. S., Krietlansand	kr. 200,-
O. W., Oslo	kr. 100,-	A. A., Bøstad	kr. 500,-
K. R., Gutvik	kr. 50,-	E. B., Dokka	kr. 360,-
E. G., Sandefjord	kr. 200,-	A. N., Porsgrunn	kr. 800,-
W. N., Oslo	kr. 100,-	F. G., Haugesund	kr. 200,-
J. V., Dovre	kr. 140,-	T. R., Oslo	kr. 50,-
J. R. Ø., Sarpsborg	kr. 200,-	T. S., Elverum	kr. 100,-
F. F. G., Sandvika	kr. 140,-	O. E. N., Hunndalen	kr. 440,-
K. J., Aaker	kr. 200,-	A. M., Sander	kr. 840,-
O. E., Grimo	kr. 200,-	B. D., Brandbu	kr. 300,-
K. B., Oslo	kr. 200,-	J. E. K., Oslo	kr. 100,-
K. R., Kongsvinger	kr. 100,-		

Forsvaret må styrkes

Det er forunderlig å se hvordan de samme feilene gjentas av generasjon etter generasjon. I tredveårene drev man "det brukne geværs"-politikk og ødela forsvaret nesten fullstendig. Det fikk som kjent katastrofale konsekvenser. En stund het det at det "aldri skulle skje igjen", men nå er de utenrikspolitiske amatører som sitter på Stortinget og bestemmer, tilbake i de samme spor. Forsvaret skal bygges ned og vårt land igjen legges åpent.

Begrunnelsen for dette livsfarlige spill er at Sovjetsamveldet er gått i oppløsning og ikke lenger representerer noen trusel. Hvor politisk blind kan man egentlig bli?

Sannheten er at Russland fremdeles er i besittelse av en overveldende sterk krigsmakt. Landet har fremdeles muligheten for å gå løs på sine naboer om det ønsker det, og det ønsket kan oppstå når som helst. Enhver med noenlunde akseptabel utenrikspolitisk innsikt har hele tiden innsett at det kommunistiske sammenbruddet ville bli etterfulgt av en svært ustabil periode. På tross av Jeltsins imponerende evne til å holde på makten, er det stadig helt i det blå hvem som sitter på toppen i Moskva om en måned eller et år. Det kan for den del godt være kommunistene, noe valgene i desember tydelig viste. Disse valgene fortalte også at store deler av det russiske folk ønsker sin supermaktimperialistiske posisjon tilbake. Situasjonen er så kaotisk at vi er i større fare for å bli angrepet i dag enn for fire-fem år siden. Den gang satt det folk i Kremli som i det minste hadde forståelse av hvilken katastrofe det ville være å sette en krig i gang. I dag kan vi når som helst bli utsatt for politiske eventyrere som ikke har slike bremsere.

At man setter i gang med å redusere det norske forsvaret under slike forhold, er livsfarlig uforstand. Noen vil kalle det svik, men jeg "velger å tro" at det skyldes manglende evne til å bedømme fakta og trekke de nødvendige slutninger. Men politikerne må ikke få anledning til å fullføre denne hodeløse gjerning. Det må bli et folkekrav at forsvaret styrkes istedenfor å svekkes. Uklare hoder må ikke få anledning til å spille va banque med vårt folks skjebne.

Det virkelige angiver- og landssvikerparti

Av Frøydis Fyrre

NS-folk har inntil avsløringerne fra Youngstorvet alltid undret seg over hvordan deres landsmenn kom på den vrangforestilling at NS-folk skulle ha større og ikke mindre tilbøyelighet enn andre nordmenn til å angi sine landsmenn til okkupasjonsmakten.

Det var så åpenbart ikke i Nasjonal Samlings interesse å fremstille forholdene vanskeligere enn de var, overfor tyskerne.

NS-folk flest anså det for sin oppgave å virke som buffer mellom sine landsmenn og fienden, selv om disse landsmennene hadde oppført seg illegalt, og derved

visste at de kunne bringe seg og andre i vanskeligheter. NS-folk satte fellesnyttens foran egen nytten. De færreste hadde noen gang fordeler av sitt NS-medlemskap, bortsett fra den glede de hadde av hverandre.

Dette virker kanskje for utrolig for mennesker som ordet solidaritet aldri har vært annet enn et fremmedord for.

Selv i etterkrigsoppgjøret der seierherrene med alle midler forsøkte å få bekreftet sine fordommer, fant man ikke å kunne dømme flere enn 3-4% av NS-medlemmene for angiverier. Det førte likevel ikke til unnskyldninger fra samfunnet overfor resten av NS-medlem-

(Forts. side 6)

Mishandling av landssvikhfanger

Skriv fra overlege Leikvam til Riksadvokaten (fra høsten 1945)

Dok. 21 Bilag nr. 1
Herr riksadvokaten, Oslo.

Ad Mishandling av landssvikhfanger.

Landssvikhoppgjøret går sin gang uforstyrret av de innvendinger som har vært reist fra forskjellige hold.

Jeg har tidligere gitt uttrykk for det jeg mener kan innvendes mot landssvikhoppgjøret slik det ble lagt an og slik det er drevet, og jeg har pekt på en del av de skadevirkninger som det har hatt og vil få i årene fremover, og jeg har også gitt uttrykk for mine tvil om den nytte mange håper og tror landssvikhoppgjøret vil få.

Jeg har etter evne prøvet å følge med i diskusjonen om landssvikhoppgjøret i dagspressen for å få et inntrykk av den del av folkeopinionen som kommer til uttrykk der. Det har slått meg med forferdelse at meningsdommen i dag synes å være nok så analog med den som satte sitt preg på okkupasjonstiden. Det er uhyggelig å legge merke til hvor ensrettet og kritikkløs pressen er når det gjelder dette spørsmål. Stemningen blant landssvikhfangene tar sitt preg av denne såkalte folkeopinion og noen forsoning i egentlig forstand kan en nå vanskelig tenke seg.

Landssvikhfangene hevder at det ikke lenger er likhet for loven og at de i stor utstrekning er rettsløse.

De hevder at landssvikhoppgjøret for en stor del savner lovlighet og rettslig grunnlag og at det rammer skjært og urimelig.

For mange av dem fortoner det seg slik at det nettopp er de som virkelig bisto tyskerne som slipper lettest fra det, mens de som prøvde å forsvare norske interesser med de mest tjenlige midler blir rammet desto hårdere.

Det anføres som eksempel at praktisk talt alle de som arbeidet på krigsviktige tyske anlegg slipper straff, tiltross for at de måtte forstå at de bisto fienden, mens en NS-mann som regel blir dømt for slikt forhold enda han ikke nødvendigvis behøvede å anse tyskerne som fiender i den forstand.

Landssvikhfangene nevner også stadig at de fleste av dem har mistet mere eller mindre av sine eiendeler mens de harsittet fengslet. De fleste tør ikke melde fra til politiet da de er redde for at de ved det risikerer å skade sin sak,

og de som har anmeldt forholdet synes alle å ha hatt forbausende lite utbytte av det. Hvis de overhodet får noe svar, så er det at etterforskningen har vært forgyves. Bitre uttrykk som legalisert plyndring er meget alminnelig

Dr. Jon Leikvam, F. 29. jan. 1899. Overlege ved fengslene i Oslo-området fra høsten 1940 til høsten 1969. Medlem av hjemmefrontens ledelse

å høre og jeg synes nok en må si at det er nedslående og ytterst uheldig at etterforskningen i disse sakene har ført til et så magert resultat, og det er rimelig at det øker fangenes følelse av at de er rettsløse.

Forskjellige rettsavgjørelser i den senere tid har også bidratt til å styrke landssvikhfangene i den oppfatning at det ikke er likhet for loven. Det gjelder særlig dommen i Feldmannsaken og en del saker angående mishandling av landssvikhfanger. At "Gulosten" endog slapp fra drapet av 2 tyske fanger uten at det ble reist påtale har kastet et latterlighetens skjær over en stor del av landssvikhoppgjøret.

Men det som kanskje er det verste av det hele er at det enda ikke er gjort noe nevneverdig for å undersøke berettigelsen av de klager som er kommet frem om mishandling av landssvikhfanger.

Jeg har hørt utallige beretninger om mishandling av landssvikhfanger og særlig ille synes det å ha vært på Akershus de første måneder etter kapitulasjonen. Jeg har bedt en av fangene som var på Akershus de første månedene om å skrive en beretning om det han har kjennskap til av mishandling og annet klanderverdig ved fangebehandlingen. Jeg har sagt at jeg ville

sende hans beretning til riksadvokaten for å få satten etterforskning igang. Jeg har bedt ham om å ta med alle de navn han er sikker på og så vidt mulig tidfeste og stedfeste de begivenheter han nevner. Fangen, som heter N. J. har en livlig fantasi og en usedvanlig hukommelse. Han har en egen evne til å være tilstede der det skjer noe utenom det vanlige og slik fikk han også innrettet seg på Akershus, idet han hadde med matutdelingen m.v. å gjøre. Han har derfor et visst personlig kjennskap til mere enn de fleste andre fanger og hans omfangsrige beretning må sees i lys av det.

Hans egen sak skal opp til hovedforhandling en av de første dager. Av hensyn til sin egen sak har han bedt om å få utelate et navn - Zakkariassen - fordi han akter å ta opp forholdet til ham i sin egen sak. Forholdet er såvidt jeg har forstått slik at fangen og Zakkariassen arbeidet illegalt sammen før fangen ble arrestert av okkupasjonsmakten og ble agent. Fangen hevder at Zakkariassens forklaring for statspolitiet senere varmer kompromitterende enn de opplysninger fangen ga. Etter kapitulasjonen fikk tross dette Zakkariassen etterforskningen i hans sak og herunder han Zakkariassen bl.a. mishandlet fangen.

Det kan ikke være tvil om at noe av det som har virket aller mest opprørende på alle, er mishandling av vergeløse fanger, og for meg står det slik at hvis det er noe sant i det denne fangen og tallrike andre beretter og samfunnet ikke reagerer overfor den urett som måtte være skjedd, da blir også denne del av rettsoppgjøret temmelig meningsløst.

Dajeg i okkupasjonstiden klager over mishandling av fanger ble jeg møtt med den innvending at det kan ikke være sant og at det måtte være overdrivelse. Selv gode jøssinger vegret seg for å tro at jeg snakket sant, men de ble gjerne noe betenkte da jeg sa dem at det sikkert var 10 ganger værre enn det jeg kunne berette om. Jeg tror det er sant at de fleste nazister og NS-folk ikke hadde rede på at fanger ble mishandlet. Det var sikkert ytterst få selv blandt de ledende som hadde greie på det.

Når det gjelder mishandling (Forts. side 7)

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Kontortid: Tirsdag og onsdag kl. 11-15.

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO.

<<FOLK og LAND>> - Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo